

С. С. ПЕТРОВСЬКИЙ

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті проаналізовано дидактичні умови застосування методу проектів у профільному навчанні старшокласників. Розглянуто особливості застосування цього методу у профільному навчанні учнів старшої школи. Та робиться висновок, що доцільно визначати тематику навчальних проектів з урахуванням навчальної ситуації, природних професійних інтересів і здібностей учнів.

Виокремлено умову застосування методу проектів у профільному навчанні як зорієнтованість змісту навчальної діяльності на види діяльності, які домінують для суб'єкту навчання в його майбутній діяльності.

Сформульовано дидактичні умови застосування методу проектів у профільному навчанні інформатики учнів старшої школи.

Ключові слова: *нові інформаційні технології навчання, дидактика, професійна освіта, метод проектів.*

С. С. ПЕТРОВСКИЙ

ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА ПРОЕКТОВ В ПРОФИЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

В статье проанализированы дидактические условия применения метода проектов в профильном обучении старшеклассников. Рассмотрены особенности применения этого метода в профильном обучении учащихся старшей школы. И делается вывод, что целесообразно определять тематику учебных проектов с учетом учебной ситуации, природных профессиональных интересов и способностей учащихся.

Выделены условия применения метода проектов в профильном обучении как ориентированность содержания учебной деятельности на виды деятельности, которые доминируют для субъекта обучения в его будущей деятельности.

Сформулированы дидактические условия применения метода проектов в профильном обучении информатике учащихся старших классов.

Ключевые слова: *новые информационные технологии обучения, дидактика, профессиональное образование, метод проектов.*

S. S. PETROVSKY

DIDACTIC TERMS OF USING PROJECT-BASED LEARNING METHOD IN SPECIALIZED EDUCATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS

The article analyzes the use of didactic conditions of project-based learning in specialized education of high school students. The features of the project-based method in the specialized education of high school students. And it is concluded that it is expedient to define topics of training projects based on the learning situation, natural professional interests and abilities of students.

The conditions of usage of project-based learning as a core focus on the content of educational activities that dominates the subject of study in its future activities are highlighted.

Teaching conditions of the usage of project-based learning informational technologies (IT) in specialised education of high school students.

Keywords: *new informative technology training, informative awareness training, specialised education, the project method.*

Педагогічна реальність сьогодні вимагає залучення суб'єкта навчання до перетворювальної діяльності, а не тільки до засвоєння знань. Отже, нового сенсу набуває проблема посилення змістоутворюючої функції мотивації навчання. Необхідно надати

МЕТОДИКА ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

навчальній діяльності учня особистісний зміст дозволити йому впливати на хід і результативність навчальної діяльності.

У дослідженні ми опираємось на положення Л. Виготського, К. Левіна та Є. Бондаревської про необхідність переосмислення основних освітніх процесів з точки зору формування в суб'єкта навчання позитивної мотивації навчання [1, с. 85]. Є. Бондаревська та В. Кульневич, стверджують, що мотивування забезпечує людині «...здатність надавати особистісний зміст подіям і власній діяльності, відносинам з людьми, прийняттю рішень щодо обґрунтування своєї діяльності за допомогою таких процесів, як емоційно-ціннісне й змістово-значеннєве переживання соціального й життєвого досвіду; сприяє виробленню особистісних життєвих позицій і ціннісних орієнтацій. Мотивування розширює суб'єктну базу особистості шляхом задіяння таких структур і процесів її свідомості, як опосередкування, орієнтування, автономність, змістотворчість, самоактуалізація, самореалізація, забезпечення рівня духовної життєдіяльності» [2, с. 49–50].

В особистісно-орієнтованій навчальній ситуації учень не лише залучається до виконання проектного завдання (перетворювальної діяльності з об'єктом вивчення). Він приймає діяльність загалом, з відповідним їй мотивом:

- критично оцінює інформацію, подію, що відбувається, та власні дії;
- проводить ревізію попередніх змістів й активно шукає нові;
- формулює (часто спочатку виражає) власну думку;
- приймає індивідуальне, особисте рішення; його захоплює процес перевірки творчих сил, радість спілкування з партнерами.

За допомогою цілеспрямованого формування змісту навчання (у методі проектів – також і шляхом формулювання проектного завдання) створюється можливість включити в дію механізми самоорганізації особистості учня, орієнтації змісту на гуманістичні й особистісно значущі, моральні цінності та забезпечити педагогічну підтримку кожного вихованця [2, с. 104–105].

Мета статті – сформулювати дидактичні умови застосування методу проектів у профільному навчанні інформатики учнів старшої школи.

У проектному методі навчання діяльність педагога здійснюється шляхом проектування навчального зразка діяльності школярів, на основі якого учень трансформує види проектної діяльності в різні навчальні ситуації; діагностики, тестування учнів з метою визначення початкового рівня їхніх здатностей до проектної діяльності й визначення її результативності; створення необхідних умов (середовища навчання) для успішного набуття школярами вмій і навичок пошукової й дослідницької діяльності; індивідуальної корекції вмій і навичок як етапи формування в учня здатності самостійної пошукової і творчої діяльності тощо.

Таким чином, враховуючи сказане вище, може бути сконструйована модель, яка містить модуль особистісної й групової проектної діяльності учнів, що відрізняється особистісним цілепокладанням й іншими змістовними й процесуальними компонентами, поданими далі (рис. 1).

Рис. 1. Модель і етапи навчального процесу з використанням індивідуальної і групової проектної діяльності.

У процесі виокремлення компонентів моделі було враховано, що:

- навчальний матеріал для проектної діяльності підібраний так, щоб учень мав можливість вибору навчального завдання (завдання проекту);
- необхідно забезпечити умови для самоконтролю й самооцінки учнем не тільки результату, переважно процесу проектної діяльності.

Моделі побудови навчального процесу на проектній основі співвідносяться як ієрархічні системи, в яких вищим рівнем є дослідницька та креативна діяльність учня.

Трактування складових моделі навчального процесу, прийнятої нами за основу, подано нижче.

Цілі навчання визначають вибір змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання учнів в умовах проектної діяльності.

Зміст має забезпечувати розвиток особистості, формування мотивації навчальної проектної діяльності у контексті особистісно-орієнтованого навчання.

Засоби й механізми реалізації передбачають використання інноваційних навчальних технологій: великоблочного моделювання, проблемних, пошукових, дослідницьких, комп'ютерних та інших прийомів проектної діяльності як механізмів реалізації методу проектів, міжпредметне й міжсистемне інтегрування змісту та методів навчання у взаємозумовленості та взаємозв'язку з процесами інформатизації, технологізації, модернізації освіти.

Способи реалізації в діяльності учнів повинні забезпечувати залучення всіх учнів до самостійного виконання пошукових і творчих завдань, передбачають реконструювання й комбінування знайомих школярам прийомів пошукової й творчої діяльності для виконання нових завдань і вирішення нових проблем.

Результати застосування методу проектів полягають у впровадженні змістовної й процесуальної сторін проектної діяльності учнів на особистісно-орієнтованій основі. Вимагається забезпечення інтегративності, системності, взаємозумовленості всіх компонентів процесу навчання, виховання й розвитку, створення системи особистісно-орієнтованої проектної діяльності.

Таким чином, можна виокремити певні ознаки й особливості застосування методу проектів у старшій школі технологічного профілю.

1. Будь-який проект створюється на випереджальній основі, що дає змогу учневі «побачити» перспективу подальшої діяльності.

2. Проектна діяльність – це невід'ємна складова мислення вчителя й учня.

3. Проектна діяльність учня передбачає насамперед визначення ним мети діяльності, що призводить до змін у мотиваційній сфері: учень свідомо вибирає способи проектної діяльності. При цьому на якісно новому рівні реалізується потенціал його розвитку як активного суб'єкта, що пізнає навколишній світ і самого себе, здобуває власний досвід діяльності в навколишньому світі [3, с. 204].

4. У проектній діяльності особливого значення набуває вирішення контекстних завдань, що на практиці реалізується в конкретному досвіді, думках, почуттях школяра.

5. Особистісно-орієнтований педагогічний процес – це об'єктивний педагогічний феномен, що може бути органічно вбудований в усі інші педагогічні процеси. Його характеризує:

- особистісна орієнтованість, яка порушує лінійність, програмованість освітнього процесу, що надає йому рис вибірковості, саморозвитку, цілісності, опосередкованості, становлення й знаходження особистістю неповторної індивідуальності, духовності, творчого початку;

МЕТОДИКА ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

– особистісне «функціонування» школяра, що не входить у предметну діяльність і є метадіяльністю, своєрідним внутрішнім станом будь-якої іншої діяльності.

7. Метод проектів у структурі особистісної моделі побудови навчального процесу набуває ще однієї особливості: навчальне проектування, що має єдині дидактичні підстави, органічно включає в його зміст когнітивний, діяльнісний, аксіологічний й особистісний компоненти.

8. Навчальне проектування в контексті особистісно-орієнтованого навчання дає можливість дуже широко використати метод моделювання, в якому результат дослідження переноситься з моделі на об'єкт.

Запропоновані Є. Полатом елементи структури проектної діяльності можуть бути використані для визначення умов успішного його застосування.

– Наявність значимого завдання, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для його вирішення.

– Самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів.

– Практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів.

– Структурування змістової частини проекту (з використанням поетапних результатів).

Використання дослідницьких методів, які передбачають таку послідовність дій: визначення проблеми та завдань дослідження, що впливають з нього, (використання в ході спільного дослідження методів «мозкової атаки», «круглого столу»); висунування гіпотез щодо шляхів їх вирішення; обговорення методів дослідження (статистичних, експериментальних, спостережень та ін.); обговорення способів оформлення кінцевих результатів (презентацій, захисту, творчих звітів, переглядів тощо); збір, систематизація й аналіз отриманих даних; підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація; висновки, висунування нових проблем дослідження [4, с.67].

Метод проектів завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову) протягом певного проміжку часу. Результати виконаних проектів повинні бути помітним, тобто якщо це теоретична проблема, то визначено шляхи її вирішення; якщо практична – це має бути реальний результат, готовий до впровадження.

Метою профільного навчання є формування в учнів готовності до певного виду професійної діяльності, тому доцільно визначати тематику навчальних проектів з урахуванням навчальної ситуації, природних професійних інтересів і здібностей учнів.

В реалізації профільного компонента у навчанні важливим чинником є зорієнтованість навчально-виховного процесу, насамперед змісту навчання, форм та методів подання навчального матеріалу, видів навчальної діяльності учнів на ті знання, ті види діяльності, які домінуватимуть у майбутній (передбачуваний для себе суб'єктом навчання) соціальній сфері.

Спираючись на висновки С. Максименко щодо впливу навчальної діяльності на соціалізацію особистості [5, с. 20], можна виокремити одну з умов застосування методу проектів у профільному навчанні: зорієнтованість змісту навчальної діяльності на види діяльності, які будуть домінуючими для суб'єкту навчання в його майбутній діяльності.

Отже, можна сформулювати наступні дидактичні умови застосування методу проектів у профільному навчанні інформатики учнів старшої школи:

– зорієнтованість змісту навчального проектного завдання на види діяльності, що є домінуючими для місця в соціумі, яке передбачає у майбутньому зайняти суб'єкт навчання (зорієнтованість на моделювання майбутньої діяльності у процесі навчання);

– проблемність змісту навчання та її реалізація у процесі розгортання змісту в навчальній діяльності;

– наявність позитивного підкріплення не тільки на завершальному, а й на проміжних етапах виконання навчального проекту;

– оптимальний план взаємодії усіх учасників (учнів і педагогічного колективу) проекту, партнерська взаємодія учасників проекту на основі діалогічного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаревская Е. В. Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская. – Ростов на Дону.: РГПУ, 2000. – 352 с.
2. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учеб. пособие для студентов педвузов и слушателей ИПК / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – М.: Ростов на Дону, 1999. – 560 с.

МЕТОДИКА ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ
ТА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

---

3. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во АПН СССР, 1960. – 500 с.
4. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Мойсева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат. – М.: Академия 2002. – 272 с.
5. Психологія дидактики // Психолог. 2004. – № 21/22 (117/118).– Спецвип. – 128 с.